

ÇAL YÖRESİ
YARDIMLAŞMA VE
DAYANIŞMA DERNEĞİ
YAYIN NUMARASI: 3

21. YÜZYILA GİRERKEN GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ÇAL YÖRESİ BAKLAN ÇAL BEKİLLİ

Editörler

Prof. Dr. Bülent TOPUZ

Doç. Dr. Raşit URHAN

Ph. Dr. Mehmet Ali GÜLEL

01-03 EYLÜL 2006
ÇAL SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ

2007
DENİZLİ

TANRI DİONYSSOS, ŞARAP VE DİONYSOPOLİS'İN (ÇAL) ÖYKÜSÜ

Doç.Dr. Celal ŞİMŞEK*

Antik dönemde hiçbir tanrı ya da tanrıça Dionysos kadar sevilmemiştir. Çünkü Tanrı üzümünden yapılan güzel renkli şarabın mucididir. Şarap geçmişten itibaren insan zevkinin, eğlencesinin ve tasasının en önemli içkisidir.

Şarap tanrısı Dionysos; Thebai Kralı Kadmos'un kızı Semele ile Zeus'un birlikteliğinden meydana gelmiştir. Kocasını Zeus'u sürekli kıskanan Hera, Dionysos'a hamile Semele ve doğacak çocuğu öldürmek ister. Bu yüzden Semele'nin annesi Beroe kılığında girer ve Semele'den tüm kudretiyle Zeus'un gerçek yüzünü karısı tanrıça Hera'ya gösterdiği gibi Semele'ye görünmesini istemesini tavsiye eder. Buna inanan Semele, Zeus'a yalvararak Ondan olduğu gibi kendisine görünmesini ister. Zeus altın tekerlekli arabasıyla Olympos'tan iner ve Semele'ye görünür. Kral Kadmos'un sarayı yanar ve Semele de Zeus'un bu korkunç ihtişamının parlaklığına dayanamaz ve kendini sevenin ateşiyle yanar. Ölürken henüz gününü tamamlamamış ceninini dışarıya atar. Zeus bu oğlan çocuğunu alır ve kalçasında saklar. Çocuk anası Semele'nin rahminden düştükten sonra, babası Zeus'un kalçasından Dünyaya gelir. Bu çocuğa Dionysos adı verilir. Kanatlı sandallı Zeus'un haberci Tanrısı Hermes, Dionysos'u bakmaları, beslemeleri ve büyütmeleri için Nysa (Sultanhisar) perilerine götürmek emrini alır. Bu nedenle tanrı özde Anadoluludur ve bu topraklarda büyümüştür.

Tanrı çocuk Dionysos'un Nysa (Sultanhisar)'ya götürülmesinin önemli nedenleri vardır. Çünkü bu kentin yaslandığı yamaçların baktığı oviden geçerek hayat veren Büyük Menderes sırasıyla Çivril, Çal ve Buldan -Sarayköy (Lykos) Ovalarına da hayat vererek buradan geçer ve Miletos yakınlarında denize dökülür. Ayrıca antik dönemin en kaliteli üzümleri bu nehrin yukarısında yer alan Güney, Bekilli, Çal ve Baklan'da yetiştirilir.

Nysa (Sultanhisar), tepesi daima tatlı bir ışıkla yıkanan yüksek bir dağdır. Onun yamacını kuvvetli, büyük ağaçları bulunan sık bir orman kaplar. Binlerce kaynak serin sularını derelerden aşağı yuvarlar, yataklarında güzel sesler çıkararak akan derecikler etrafa kokulu bir serinlik yayar. Bu, mutlu, uğurlu dağın perileri derin ve büyük bir mağarada oturlardı. Mağaranın duvarlarını asma dalları, kapısını sık sarmaşıklar kapatmıştı. Hermes, tarafından götürülen çocuk Dionysos, karanlık bir gecede bu gizli ve kutsal mağaranın kapısına gelince birden bire gökte parlak bir yıldız görüldü. Yer, ayın on dördüncü günü nasıl aydınlanırsa, öyle aydınlandı ve karanlık köşeler, derin uçurumlar, geniş mağaralar gündüz gibi ışıklandı.

Bu canlı ışık sebebi ile periler uykularından uyandılar. Tanrı Hermes, onların oturdukları mağaraya girdi. Onlar, Tanrıların habercisini tanır tanımaz koşuştular, kendilerine emanet olarak gönderilen küçük yavruyu nazik ellerine aldılar. Sonra onu yaldızlı bir beşiğe yatırdılar. Ona şefkatle ve sevgiyle bakmaya başladılar. Fakat çocuk büyüdükçe mağaranın duvarlarına sarılan asmada büyüyor, etrafa dal budak salıyordu. Bir peri kızı onu eğlendirmek için zil çalıyor, öteki oyuncak vazifesi gören küçük bastonu yapraklarla süslüyor ve sarmaşıktan çelenkler yapıyordu. Sonraları büyüyen ve genç bir delikanlı olan Dionysos'un en çok sevdiği şey, ormanlarda avlanmak olmuştur. Bir tazi gibi çevik olan delikanlı, geyiklerin peşinden koşmayı, oklarıyla onları delik deşik etmeyi ve onların benekli derilerine bürünmeyi eğlence edinmişti.

Bir gün Dionysos vahşi dağlarda gezerken yanında birbirinden güzel iki yavrusu olan bir dişi aslana rastladı. Bu azgın hayvandan korkmak şöyle dursun, sadık bir köpek gibi, onu kendisine alıştırdı, yavruları ile beraber aldı onları perilerin mağarasına getirdi, ehliştirdi. Bazen bu hayvanların sırtlarına biniyor, yelelerinden tutarak binek hayvanı gibi kullanıyordu. Bazen onların sırtını okşuyor, aslanlar onu korkutacak yerde memnurluktan köpek gibi kuyruklarını sallıyor, parmaklarını

* PAÜ, FEF, Arkeoloji Bölümü-Denizli

yahıyorlardı. Daha sonraları dünyayı dolaşmak için seyahate çıktığı zaman Dionysos'un parlak şarını işte bu aslanlar çekeceklerdi.

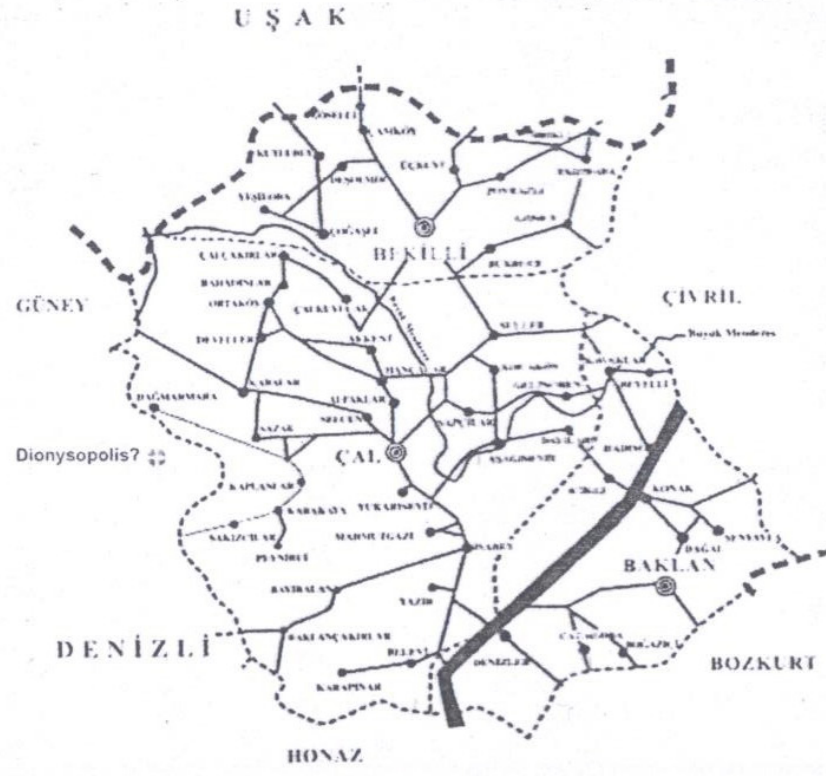
Bir gün Dionysos, perilerin kendisini büyüttükleri mağaranın duvarlarına sarılmış olan asmadan, dolgun üzüm taneleri topladı, bir altın kupa içine sıkarak ilk defa üzümün suyunu çıkarttı. Yorgunluğu kovan, ıstırabı uyuşturan bu yeni nektardan tadar tatmaz; o mağarada kendisini büyüten peri kızlarını, ormanları, kaynakların, dağların perilerini çağırdı, üzüm suyunun verdiği neşeyi onlarla paylaştı. Onların hepsi Dionysos'un yaptığı gibi üzüm tanelerini ezerek çıkarttıkları erguvan renkli şaraptan içerek, hayat ve neşe buldular.

İşte böylece en büyük teselli kaynağı olan şarap doğmuş oldu. Bu uğurlu günü kutlamak, bu yeni neşe kaynağını selamlamak için; Nympheler, Menadlar Satyrler ve Panlar, asma yaprakları ile başlarını süslediler. Satry'ler, Silenos'lar toplandılar, çalmaya, oynamaya başladılar. Dağlar, taşlar, neşe ile çalkalandı, yaylalar, ovalar, vadiler heyecandan titredi. Ormandan gelen yankılar, yalçın kayalara çarptı, her tarafta mustarip fanilerin acıları uyuşturacak, onların kaderini kovacak, üzüntülü kalplere neşe dolduracak şarabın mehdi duyuldu. Dünya nimetlerinin en güzeli olan üzümün suyu, erguvan renkli şarap, o kadar esrarlı, o kadar kuvvetli bir şeydi ki bir dilenci onu içince kral olacak, korkak bir adam ondan tadınca bir kahraman kesilecekti. Kalbi kırılmış, umudunu kaybetmiş, aşktan nasibini alamamış bahtsızlar, teselliyi onda bulacaktı. Şarap Tanrısı Dionysos; sayısız meziyetleri bulunan şarabı, bütün dünyaya tanıtmak, bu suretle insanlara değer biçilmeyecek kadar büyük bir iyilikte bulunmak istedi. Menderes Nehri havzasında (Çal-Ortaköy'de Dionysopolis) kendi adına bir kent kurdu. Burada yani Çal ve çevresinde üzüm bağlarının gelişmesini sağladı. Bu bağ kütüklerini denizaşırı diğer ülkelere götürdü ve onların da bu yararlı ağaçtan faydalanmalarını sağladı. Bu nedenle Dünyayı dolaşmaya başladı, çünkü bu üzümlerden elde edilen suyun lezzeti, kuvveti ve kudreti kimsenin karşı koyamayacağı derecede fazla idi.

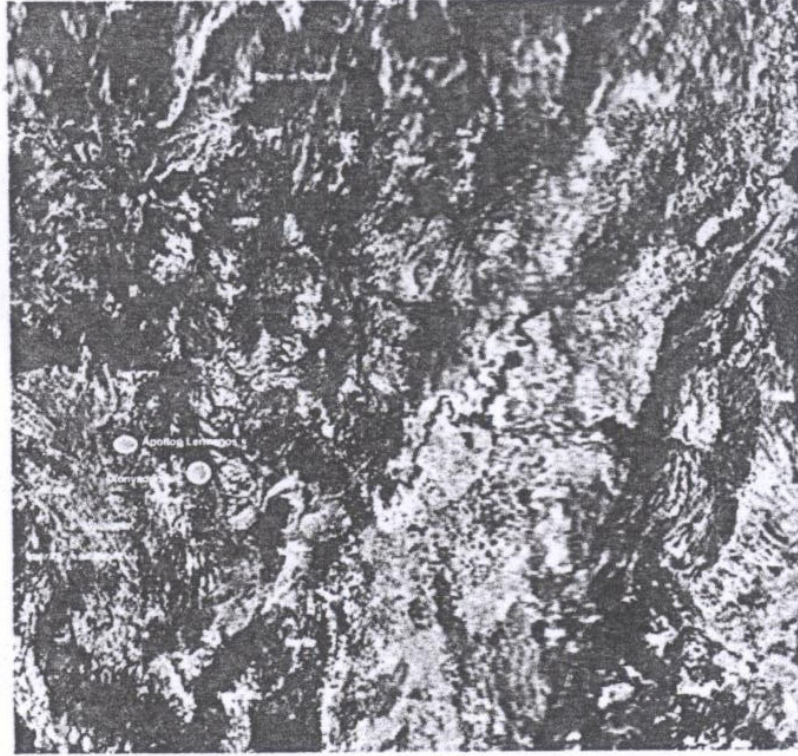
O, gittiği memleketlerdeki sevdiği insanlara bağların kurulmasını, asmaların yetiştirme tarzını öğretiyor, şarabın nasıl elde edileceğini ve ne ölçü ile nasıl içileceğini anlatıyor, onun insanlara vereceği gizli neşeyi tarif ediyordu.

İşte Anadolulu tanrı Dionysos'un, Çal'da, Bekilli'de, Baklan'da ve Güney'de yetiştirilen üzümlerden elde edilen şarabın mitolojik öyküsü böyledir. Bu ürün ve bundan elde edilen suyun lezzeti bu topraklara özgüdür. Antik dönem insanının bu mitoloji ortaya çıkarması boşuna değildir. Çünkü onlar bölgede yetişen bu güzel üzümler ve şaraplardan büyük gelirler elde etmişlerdir ve bunun şarap tanrısı Dionysos'un yardımıyla olduğuna inanmışlardır. Bu nedenle yörede bağcılık ve buna bağlı olarak gelişen şarapçılığın kökü binlerce yıllık bir geçmişe dayanır. Bu bölgede yetiştirilen bağlar ve elde edilen şaraplar antik dönem boyunca önemli bir ihracat sektörü olmuştur. İşte bu kaliteli şaraplarından dolayı bölge insanı antik dönemde Şarap Tanrısı adına Dionysopolis (Ortaköy civarlarında) adında bir kent kurarak onu taçlandırmışlardır. Bağcılık ve şarapçılık geleneği bölgede günümüzde de devam etmektedir.

Mitoloji için kaynak: Şefik Can, Klasik Yunan Mitolojisi, İstanbul, 1970.

Çal Bölgesi Haritası

Çal-Baklan Uvdu Resmi